

Zwart gat Antarctica

DE NIEUWE BAZAAR

From space with
love

Wouter Hillaert

Gezien op 11 februari 2025
De Grote Post, Oostende

Hoe geef je woorden aan een diep gemis? De muzikale monoloog 'Zwart gat Antarctica' van De Nieuwe Bazaar gaat het letterlijk heel ver zoeken. Een uur lang kruist Hans Van Cauwenberghe een relaas over een relatiebreuk met de wetenschappelijke theorie van zwarte gaten. Hoe ver kan je een metafoor rekken voor die knapt? Behoorlijk ver, zo blijkt.

25 MAART 2025

Zou het idee voor deze voorstelling zijn ontstaan bij een reële verloren liefde? Bij een akkoordje tussen muzikant Jo Thielemans en acteur Hans Van Cauwenberghe om samen eens iets onvoorspelbaars te doen? Of bij een vraag van een professor astronomie om zijn fascinaties te populariseren op toneel? Het had allemaal gekund, en dat zegt veel.

'Zwart gat Antarctica' beoefent een spreidstand die makkelijk als Bambi tegen het ijs had kunnen gaan. In bowling spreken ze van een 'split': twee gespreide doelen voor één bal. Enerzijds wil deze muzikale monoloog een klassiek psychologisch portret brengen van een man die alleen achterblijft nadat zijn vrouw op een ochtend ineens met de noorderzon blijkt vertrokken, zelfs zonder briefje op de keukentafel. Anderzijds zou je het ook een verdoken educatieve wetenschappelijke lezing kunnen noemen, die ons als leken inwijdt in de *essentials* van de astrofysica. Hoe verenig je dag en nacht, terwijl ons hele werkelijkheid al een wirwar is van oncontroleerbare losse partikels?

Centraal op scène staat een keukentafel met wat schamele stoelen rond. De staande lamp ernaast licht ze nog extra uit, op een voor de rest kale en eerder onderbelichte speelvlak. Alles focus gaat dus naar de iconische huiskamer, die er tegelijk uitziet als de al even iconische mise-en-scène voor een monoloog: een tafeltje onder één spot. Toch zal Van Cauwenberghe bijna de hele voorstelling lang van dat centrum wegblijven. Hij blijft terzijde staan of maakt omtrekkende bewegingen rond de tafel, als een planeet rond de zon. In het brandpunt van zijn solo glanst een pertinent gemis.

‘Zwart gat Antarctica’ is een exercitie in beeldspraak.

“Ik zit met een zwart gat in mijn huis”, zo valt zijn personage meteen met de deur in huis. De keukentafel blijkt dé plek waar ‘zij’ altijd zat. Die plek is de locus van zijn liefde, maar nu is ze leeg. Alleen de kinderen zijn er nog. En de stilte bij het avondeten. Voortaan blijven de overblijvers allemaal van de tafel weg. Het meubel maakt tastbaar wat er niet meer is.

Tegelijk zal Van Cauwenberghe de tafel overladen met metaforiek: de leegte in het centrum wordt ook ‘het zwarte gat’ waar de hele voorstelling om draait. Gaandeweg, verweven door zijn relaas over de relatie, komen we van alles te weten over het abc van zwarte gaten, die grote onbekende stofzuigzakken van het universum, waarin alle materie wordt opgeslokt. Wist je dat dit astrofysische fenomeen voor het eerst ontdekt werd aan het front van de Eerste Wereldoorlog, toen astronoom Karl Schwarzschild als soldaat een sluitende theorie opstuurde naar Einstein, maar zonder precies te weten waarvoor? Dat het daadwerkelijke bestaan van zwarte gaten pas een halve eeuw later ook in de praktijk bevestigd werd? Dat je ze enkel kan waarnemen door wat er aan planeten en asteroïden rondwentelt in hun ‘accretieschijf’, hun aura? Dat de tijd er ineens klappt? Van Cauwenberghe legt het allemaal heel aanschouwelijk uit met hanteerbare metaforen als lintmeters en knikkerbanen.

Ook op een hoger plan is ‘Zwart gat Antarctica’ een exercitie in beeldspraak. Voortdurend wordt het wetenschappelijke fenomeen van het zwarte gat zo uitgelegd dat het iets vertelt over alle sociale en emotionele processen bij een relatiebreuk: opgeslokt worden door leegte, tijd verliezen met malen en jaloezie, verlies aan structuur, angst om de kern te doorgronden, onzekerheid over de afstand, implosie van je zelfbeeld... Dat is de grote verdienste van metaforiek: door de bril van één referentiekader krijg je een alternatief zicht – of eerder een extra zicht? – op zaken in een totaal ander kader. Beeldspraak is een vorm van visueel vertalen.

Er is ook een mogelijk nadeel aan: die vertaling van wetenschap in liefde en omgekeerd kan al gauw iets gewilds krijgen. Als ons hoofdpersonage bijvoorbeeld als een losgeslagen deeltje naar het café stormt waar hij vermoedt dat zijn vrouw met een ander zit, voelt dat wat geforceerd. Dat valt bijna niet te vermijden. Als je dag en nacht moedwillig de hele tijd naar elkaar toe moet schrijven, dreigt die dwingende vereenzelviging al gauw eerder vermoeiend dan verrassend te worden. Voor je het weet, verliest metaforiek zich in grijze literaire mist waarin doel en middel één soep worden.

Zonder veel pretentie gooit De Nieuwe Bazaar met deze muzikale solo een droge strike.

Dat 'Zwart gat Antarctica' die val elegant weet te vermijden, ligt niet enkel aan Van Cauwenberghes aangeboren vertelvuur, maar ook aan de consequente dramaturgie die met regisseur Willem-Jan Wellens ontwikkeld is. De 'bipolaire' basis van de voorstelling is in al haar aspecten doorgedacht. Wanneer ons bijvoorbeeld verklaard wordt dat fysica neerkomt op een spanning tussen twee tegenstrijdige grootheden – enerzijds de zwaartekracht als alles verklarende logica, anderzijds de materie als compleet onvoorspelbare chaos – spiegelt dat mooi de tegenpolen die beide geliefden zijn. Onze mannelijke verteller is de rekenaar die denkt in patronen en voor alles rationele verklaringen zoekt, zijn vrouwelijke partner de intuïtieve gevoelsmens die leeft op het ritme van de spontane ingeving. Van Cauwenberghe noemt ze net niet Mars en Venus.

Vooraf ook de elektronische muziek van Jo Thielemans is consequent geïntegreerd. Achter een wirwar van knopjes en kabeltjes vormt zijn aanwezigheid een tweede brandpunt in het scènebeeld: de pool van het spontane gevoel tegenover de immer verklarende en vergeestelijkende uitleg van Van Cauwenberghe. Zijn half meeslepende, half weerspannige sound blijkt ook echt onberekenbaar: even over de helft van de voorstelling doet Thielemans uit de doeken dat al zijn muziek passeert langs een '*random noise device*', waardoor er onvoorziene klanken in komen binnendringen. Hij is tegen muzikale loops zoals zwarte gaten tegen vaste planetaire banen. Zijn soundscape is gematerialiseerde kwantumfysica voor het oor. We luisteren naar kosmische onvoorzienigheid.

Heel vaak leidde die relativiteitstheorie in theater tot postmoderne performances met complexe codes. 'Zwart gat Antarctica' voelt niet minder gelaagd, maar presenteert zich veel aardser en democratischer. Voor de voorstelling geldt uiteindelijk wat de vriendin van het hoofdpersonage opmerkte over diens ambachtelijke wijze om op zee zijn positie te berekenen: ze is van een lucide eenvoud. Deze monoloog leidt je vlot en vloeibaar door de gespeelde tijd, maar doet – geheel in lijn met haar wetenschappelijke analyse – de tijd ook even stilstaan als Van Cauwenberghe finaal toch beslist om in zijn zwart gat te duiken. Liefdesles van de week: probeer het niet altijd allemaal onder controle te houden. Dat doet de kosmos ook niet.

Deze solo heeft het niet alleen over de liefde, hij *is* liefde. Liefde voor puur verteltheater. Liefde ook voor het grote enigma waarin we ons onnozele bestaantje allemaal richting proberen te geven. Twee doelen, één bal? Zonder veel pretentie gooit De Nieuwe Bazaar met 'Zwart gat Antarctica' een droge strike.